

С. М. Киров хальмг теегт

1934 джилин декабрин 1 шинд Смольнд, хортна хасн сумнас мана партин трибун, партин чиж ухан-седклтэ үрн Сергей Миронович Киров хорсми. Гражданск дэанэ тууджла— 1919 джил цагъачудин цегр Аадрхн балгъснур дэврлгъ кеджэхд, тер балгъс харслгъна тууджла. Кировин мери залгълдата. Астраханск крайд С. М. Кировин кегъад бээсн кодлмш. Аадрхн шидр бээсн хальмг нутгудт үлмэгъан икэр үзүлсми. Мел эн цагла, хальмгудур кесн ленинск тууджлгч дуудврас иштэгъар революционн мөртэ полкс эклдж бүрдхэсми. нутгудт коммунистическ-түрүн ячейке тогтчихасми.

Түрүн болдж 1918 джилин намрар С. М. Киров хальмгудла харгъсми. Яндгъа Мацк нутгт бийсннь дурар орцхасн революционн ухан-седклтэ улсас мөртэ хальмг сотнь түрүн болдж бүрдэгдсми. Тенъгс хөвөн р айонд революционн диг-дара мандж-харлгън эн сотньд даалгъдсми. Иджл ювэн нутгудт Советск йосна төлэ ноолда кехлэри, эн сотнь алдршсн баатр ээриг йовдл үзүлсми. Терүна хөбн тер сотнь 11-ч цегрин ханьд орад, дээллдэд йовдж 1920 джил Бакуд күрсми. 1919—1920 джилмүдт Хальмгин тег — гражданск дэанэ бээрнь болсми. Астраханск крайин күч-көлсчир-иг. эврэннь балгъс харслгънд революционн күчн-чидлэн, санан-седклэн нөгдүлдж харсцхатн гидж. С. М. Киров 1919 джилин зунар дуудхлари,

☆
(С. М. КИРОВИН ОНЪГРХД 25 ДЖИЛ БОЛСН ОННД).

нигдж келсми: «Деникин манур дэврлгъан тег хаджугъас кедж йовна. Нүүгъад йовдг олд амтиг теегт тондж чадх эв-аргъ ма д н д ирджэнэ г и д ж ц а г г а ч у д иналэддженэ». Цагъачуд хальмгудиг цегрт авчачин тускар цааранднь үр С. М. Киров келхлэри, хальмгудиг цегрт авч чигн, деникинцнр теднас дээнд күчтэ чидл кедж чадшиг гидж иткүлдж келв. 11-ч цегрин д н в и з м ү д и н нег политоргана и и г д ж кеджэсн кодлмшин нилчэр, 1919 джилин дундагъар Хальмгт түрүн коммунистическ ячейке тогтчихав. Аадрхн шидрт Хальмг Базрин — Калмыцко-Базаринск, Яндгън Мацк нутгт — Долбанск. Ик-Цоохр нутгт — Яшкульск — түрүн ячейке Аадрхнэ губернска парт-организац орджасми. Эн цагас авч Хальмгин большевистск п а р т -организац көл ишкдж батрад, октябриң диилврмүд харсхд болн революционн бшэтириг хамх цокхд коммунистирин күчн-чидлинэ эбрүлв.

С. М. Киров Аадрх харслгънд толгъач бээгъад, эврэннь гал падрсн үгари дээчирин ухан-седклд революционн санан-серл орулдж келдж өгсми. Троцкий харшлтан халдахар седкэд бээсн бийнь, терүнагъар болл

уга, С. М. Киров к ү ц а д ж а х к о д л м ш а н с ү л к ү р т л сулдхл уга. Иджлүр дэврлгъ кедж йовсн цагъачудла ноолда кехд, бийнь бийэри үлгүр үзүлэд, улан цегрчиринг омшрулдж йовсми. Аадрхиг юн аргъар болв чигн бэрти гидж, 11-ч Улан Цегрин Реввоенсоветд В. И. Ленинэ өгсн заавриг С. М. Киров туурмджтагъар күцав. С. М. Кировин нилчэр Иджл гол деер Аадрхн — большевистск бат шивэ болсми. 1919 джилин ноябрь сард Аадрхнэ цагъан хазгудиг Ганюшкинэ өөр күчтэ цоклгънла харгъулсми. Игидж туурмджта диилвр бэрлгън Ар Кавказур дэврлгъ кехэн эклхднь 11-ч Цегрт эв-аргъ өгсми.

1919 джилин декабрин чилгчэр Экспедиционн корпус бүрдэгъад, хойр эгүр, дэврлгъ кетхэ: Величаевкэр дамждад, Святой Крестүр (ода Пригумск балгъсн) болн Черный рынок-р дамждад, Кизлярүр дэврлгъ кетхэ идж эн корпус закгдсми. Экспедиционн корпусин медлд хальмг олд мти ик дамшлтта хаалгъчнр, болад иньгъад темэ, эмэлмүд малин болн мтнэ хот икэр өгсми. Батрчкесн, шитэс бүрдсн, командир М. И. Василенота болн Реввоенсоветин член С. М. Кировта, 11-ч цегр, эк-зах угагъар уулдж йовсн цагъачудин цегриг күчгэгъар хамх цоксми.

Хальмгин исполкомин элчир Улан Цегрин нүр йовгч аныгсла нөгдкэд цагъачудас сулдхгдсн нутгудин агъ-

уд, аамгин Советмүд хэрү тогтагъад, нүүгъад йовдг амтид. Улан Цегрин амт сулдххар йовх сарул сээхи седклиг цээлгъдж өгчэв. Эн керг-үүлдвр детэд сан аш өгв.

Ставропольск үгүр дэврлгъ кетхэ гидж, 11-ч цегрт Василенкон болн Кировин гар тэвсн захвр февралин 13-д Ахтуб станц деер өггдсми. Царанднь болхла, шундж дэврлгъ кедж йовсн цеггэсн; хаалгъ уга болсн учрар холджкн 11-ч цегрин Реввоенсовет, Аадрхиг үлдэгъад, сулдчкн ставрополин агъугъур гарад, тендэс дэанэ үүлдвриг шишлннь гардх зөвтэ болсми. Чингтэ, будта му цагла, халаста хуучн самолетар, нам летчикүд бийсннь шотлад, «летающий гроб», — гидж нерэдг самолетар. С. М. Киров болн М. И. Василенко 1920 джилин мартин 17-д Аадрхнэс Яндыкэр дамджж. Святой Крестүр ниссми. Хаалгъдан С. М. Кировин нисдж йовсн самолет эвдрэд, зуур буух зөвтэ болсми. Сббни догши салькн кодлнэ. Самолет шидр хальмгин өргн теегэс онъсдан юмн уга болна. Гентки адргудин цаад бийэс мөртэ улс гарч ирнэ. Тингхд цагъачудас үлдсн шаикс эргэд йовад йовдг бээсми. Летчик болн «пассажирнь» харслгънд беднэ. Тинги гихнь, тер мөртэ улснь, — самолет буусн газр шидр бээсн хальмгуд бадж. Урднь тег газрт үзгдэд уга төмр «шовуна» моторин э сонъсчкэд, өврлгъ кедж йовцхасн бээддж... Хальмгуд цагъан седклэри байрлад, тенъграс буудж ирсн гиччиринг бийсиннь ишкэ герүр үрдж туудна. С. М. Киров сббни туршар хальмгудла күр-күүндвр кенэ. Советск йосна тускар гражданск дэн агъ-

ад болджахиг, ах дү болгч хальмгудур кесн ленинск дуудвриг, хальмг олд амтнэ иргчнь ямаран болхин тускар үр Киров цээлгъдж келдж өгнэ. С. М. Кировин келэд бээсн үгэр омшсн хальмгуд, өрүнднь үнн седклэри хандж С. М. Кировиг йовулна. Эн залурхг, нег мөсн ухата большевик-ленинцнн дүрнь теднэ ухан-седклднь кезэд чигн мартгдшиг болдж үлднэ. Терүна хөбн цөн час болчкэд, ик аамшгтэгъар Святой Крестд оч бууна. Олд юм үэсн, хуучн «Фарман» самолет буудж йовад тогэгъан эвдчкнэ. Болв С. М. Киров эрүл-менд үлднэ.

Хөбөннь С. М. Кировиг Улан Туг орденэр ачлти гидж Г. К. Орджоникидзе сурвр орулдж өгсми. Тер сурвртан «Кавказск фронтин РВСн захврар, үр Киров мана хуучн «галошар» Аадрхнэс Святой Крестүр нисдж йовна, дакад Ар Кавказур цегртэ йовдж йовна» — гидж бичсми. С. М. Кировд бийднь, тер дээч Улан Туг орден. Аадрхнэ крайд йовсн мартгдшиг 1919 джилиг оньдиндэн ухан-седклднь орулдг бээсми.

Тер героическ туургсн цагла С. М. Киров хальмгудла харгъсн йовдл ода чигн мартгдшиг. Коммунистическ партид үнн седклэн өгсн, коммунизмин кергин төлэ бийэн, цогцан эрвлл уга цегрлдж йовсн С. М. Киров хальмг олд амтнэ нүднд үзгддж йовсми. Алдршсн большевистск кодлэч, В. И. Ленинэ итклтэ сургъулгч, коммунизмин төлэ үнн гол седклэри ноолдач Сергей Миронович Кировиг хальмг олд амтн, цуг советск олд амтлнлэ адл, кезэ чигн зүркилэн терүг халгълхми.

Е. ПОЛЬСКАЯ.